

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 1

1 ● 2002

De Noordse in Zuid-

● Foto: Kees Kapteijn.

De Noordse Woelmuis is een beschermde soort. De populatie in Nederland vormt een aparte ondersoort. Het zwaartepunt in Noord-Holland ligt in de Zaanstreek en op Texel. Bij een zoogdierinventarisatie in 2000 in Zuid-Kennemerland werd onverwacht een Noordse Woelmuis gevangen. Reden voor de Provincie om een uitgebreider onderzoek te laten doen.

Ten zuiden van het Noordzeekanaal is de verspreiding van de Noordse Woelmuis beperkt, zo dachten we. Maar naar nu blijkt, was er gewoon te weinig bekend. De Provincie verricht de laatste jaren inventarisaties van kleine zoogdieren. In 1995 bleek de 'noor' tot ieders verrassing op verschillende locaties in de Vechtstreek voor te komen. Het was een nog grotere verrassing dat leden van de Noord-Hollandse Zoogdierstudiegroep (nozoz) een Noordse Woelmuis vingen langs Zijkanaal C bij Spaarnwoude. Omdat de soort heel vroeger wel was aangetroffen langs de Liede, was de vangst reden voor een uitgebreider onderzoek in Zuid-Kennemerland.

Methode

In het najaar van 2001 heeft de provincie Noord-Holland[1] onderzoek verricht naar de verspreiding van kleine zoogdieren in Zuid-Kennemerland. Opdracht in dit onderzoek was om alle mogelijke leefgebieden van de Noordse Woelmuis in kaart te brengen. Voor het Noord-Hollandse zoogdieronderzoek is een standaardmethode bedacht om de kleine zoogdieren te vangen[2]. Bij deze methode worden steeds tien vallen geplaatst in een rij van ongeveer vijftig meter. Die vallen staan gedurende een week op de locatie. Hiervan staan ze drie dagen en nachten op 'veilig' waarbij muizen in en uit kunnen lopen, en vervol-

gens drie dagen en nachten op 'scherp' waarbij de deur achter de naar binnen gewandelde muis dichtvalt. In de leefruimte van de val zit voldoende droog hooi en voedsel om een halve dag te overleven. Alle gevangen muizen worden gemerkt met een vachtknipje zodat teruggevangen individuen kunnen worden herkend.

Resultaten

In Zuid-Kennemerland zijn in totaal op 305 locaties vallen gezet, dit zijn dus 3050 vallen die 9150 nachten 'op scherp' stonden ('valnachten'). Hiermee zijn 3581 vangensten van 1871 verschillende muizen gedaan. Er zijn totaal in 137 (7,5% van het totaal) Noordse Woelmuis gevangen, op 24 (9%) van 305 locaties (figuur 1).

De verspreiding is echter beperkt tot globaal vier locaties. Het bolwerk van de soort wordt gevormd

De Noordse Woelmuis in Nederland is van internationale allure. In Nederland leeft namelijk een aparte ondersoort, geïsoleerd van soortgenoten in andere landen, (endemisch) als relict van de IJstijd. Hij komt op een aantal plaatsen in laag-Nederland voor, maar uit sommige gebieden is hij verdwenen en in veel gebieden achteruit gegaan. Noord-Holland vormt echter nog steeds een bolwerk. Grote populaties bevinden zich in de veenweidenreservaten van Noord-Hollands Midden en op Texel.

● Foto: Ed Zijl.

Woelmuis Kennemerland

● De Westeinderplassen vormen een bolwerk. Foto: Ed Zijp.

door de Westeinderplassen. Het was bekend dat de soort hier nog voorkwam, maar niet eerder is op deze schaal onderzoek gedaan en daarom was niet bekend hoe talrijk de soort zou zijn. In het hele Westeinderplassengebied is hij aangetroffen. De Noordse Woelmuis is een pionier. Hij voelt zich thuis in een dynamische omgeving, bijvoorbeeld met wisselende waterpeilen. Hij leeft dan ook veel in vochtige tot natte graslanden en rietlanden. Ook eilandjes zijn in zijn voordeel, met name omdat concurrerende soorten muizen hier ontbreken. In de Westeinderplassen zijn er veel eilandjes waar rietvegetaties op een vrij droge ondergrond voorkomen. Ook daar is de soort aangetroffen.

Op verschillende andere locaties zijn Noordse Woelmuizen aangetroffen. Eén daarvan is opnieuw Zijkanaal C, waar vier 'noren' gevangen werden. Het exemplaar dat hier in 2000 was gevangen, blijkt dus niet alleen te zijn.

De meest in het oog springende locatie is het Spaarnwouderveen bij Halfweg. Dit oude veengebiedje is recent uitgebreid door vernatting en natuurontwikkeling. De aanwezigheid van de Noordse Woelmuis is als een succes hiervan te noemen. Ook is de vangst van verschillende individuen in een ander natuurontwikkelingsgebied opmerkelijk, namelijk in de Houtrakkerbeemden in de Houtrakpolder. Het aandeel rietland is hier vrij beperkt, al is er

wel een (kunstmatig) fluctuerend waterpeil.

Behalve in de omgeving van Spaarnwoude, is buiten de Westeinderplassen nog in de Hellegatspolder net buiten de Haarlemmermeer, en langs het Amsteldrechtkanaal één individu gevangen. De Hellegatspolder ligt in de Kagerplassen waar een grote populatie bekend is. Het Amstel-Drechtkanaal is mogelijk een dispersie- of migratieroute.

Conclusie

Het onderzoek heeft waarschijnlijk de laatste gebieden van de verspreiding met Noordse Woelmuizen in kaart gebracht. Hoewel, de ontdekking geeft aan dat we hiermee voorzichtig moeten zijn. Het is dus niet uitgesloten dat ook bijvoorbeeld in West-Friesland leefgebieden van de 'noor' gevonden kunnen worden. Dat zal blijken bij het onderzoek in 2002.

Het onderzoek laat overigens zien

dat de Noordse Woelmuis talrijker is dan werd vermoed ten zuiden van het Noordzeekanaal. De Westeinderplassen vormen zelfs een bolwerk voor de Noordse Woelmuis. Tevens blijkt dat natuurontwikkeling waarbij vernatting wordt ingezet, direct succes boekt voor deze soort.

In het verleden was er in Noord-Holland veel meer oppervlaktewater en waren er meer waterrijke gebieden. Veengebieden stonden 's winters blank. Het is dus niet onlogisch te veronderstellen dat de Noordse Woelmuis kan profiteren van het vernatting van gebieden en van het langer vasthouden van gebiedseigen water. Daarmee kan een internationaal bedreigde soort als de Noordse Woelmuis meedrijven op de nieuwe benaderingen in het waterbeheer.

Wenenstraat 57
2034 CS Haarlem
e-mail : kkapteyn@planet.nl

[1] Het onderzoek is uitgevoerd door van der Goes en Groot, ecologisch onderzoeksbureau gevestigd te Alkmaar.

[2] K. Kapteyn, 1994. Handleiding zoogdieronderzoek. Provincie Noord-Holland, afdeling Onderzoek.

